

TERMAL TURİZM OLAYI VE YALOVA KAPLICALARI

Doç. Dr. Nüzhet KAHRAMAN

ABSTRACT

THE EVENT OF THERMAL TOURISM AND THERMAL SPRINGS OF YALOVA

Nüzhet KAHRAMAN, Associate Professor

Although existence of reach and abundant wholesome water sources in Türkiye, the number of thermal and climatic establishments is rather small. When considering that the habit of camping in a tableland and going to the thermal springs of Turkish People has become traditional and the thermal establishment has met with an extensive demand, it is a fact Türkiye has not being properly developed in respect of the number of qualified thermal establishment.

In this article, the historical and actual importance of thermal springs of Yalova have been accentuated as being qualified one where the number of them is not much in Turkey and the features of these establishments have been pointed out.

Tedavi niteliği taşıyan sıcak, ılık ve soğuk kaynaklarından insanların yararlanmaya başlayışının tarihi oldukça eskidir. Ülkemizde, 1300 dolayında sıcak ve soğuk maden suyu kaynağı bulunmaktadır. Bu kaynaklardan 229'unun tedavi amacı ile kullanılabilirliği bilimsel araştırmalarla saptanmıştır. Şifalı su kaynaklarından sağlık ve din etkenleri altında yararlanıldığını ve ilk ilk insanların şifalı sulara büyük önem verdiklerini tarihin ilk dönemlerinden kalma çeşitli eserlerden öğrenmekteyiz. Nitekim, hidroloji ve klimatoloji hakkında ilk eser, Millat'tan 450 yıl önce hekimlerin babası sayılan Hipokrat tarafından yazılmıştır (AVŞAROĞLU, 1968, s.9)

Termal turizmin dünya turizmi çerçevesinde özel bir yeri bulunmaktadır. Bu turizm türünün işlevi ve ona duyulan gereksinimler nedeni ile konu "turizm" ve "halk sağlığı" şeklinde çift yönlü olarak ele alınmaktadır. Dünya'da ve ülkemizde, giderek insanlar tatil dönemlerinde sağlıklarının düzensiz bir gelişim sağlanmasını amaçladıklarından, termal (sağlık) turizme olan talebin derecesi de artmaktadır. Nitekim, günümüzde kaplıca, ılıca, deniz ve dağ kürlerinin(*) uygulandığı dinlenerek tedavi görme tatil merkezlerinde (Termal İstasyonlarda) tatillerin geçirilmesi yaygınlaşmıştır.

Gelişmiş ve gelişme yolunda olan ülkelerde, ilerleyen teknoloji ve otomasyon içerisinde makinleşme, sanayileşme ve kentleşmenin sonucu olan çevre ve hava kirliliğinin insan sağlığını bozması, işgücü verimini azaltan bir ortam yaratmıştır. Ayrıca, kronik hastalıkların, romatizma, artroz, kansızlık, astım, bronşit, sinir tansiyonu, kırıkçıkık, çeşitli metabolizmik rahatsızlıkların çalışanlarda iyileşene dek işgücü kaybına yol açtığı bilinmektedir. Üretim fonksiyonlarını emek, sermaye ve toprak oluşturduğuna göre, işgücü miktarında oluşan kayıpların üretim hacmini olumsuz olarak etkileyeceği de ekonomi biliminin gereklerinden biridir. Çalışanların sağlığının bozulmasının ekonomiye getirdiği kayıpları araştıran İsviçreli Wirth, 350.000 ücretlinin yukarıda sayılan rahatsızlıklar nedeni ile 4 gün çalışmadığını ve günlük ücretin ortalama 10 dolar olduğunu varsayarak anılan olayın 14 milyon dolar ücret kaybına yol açacağını ve işletmede boşa geçen zamanın doğurduğu düzensizliğin ücret kayıplarının iki buçuk katı olacağı varsayımıyla 35 milyon dolarlık endüstriyel kaybın oluşacağını ortaya koymuştur. (CHARVAT, 1970 s.8)

Sözü edilen hastalıkların termal ve iklimik kür

(*) Kür: Kaplıca-ılıca-iklim olanaklarından tedavi ve dinlenme amacı ile yararlanma faaliyetini içeren bir terimdir.

uygulamalarıyla giderildiğini anlayan ülkeler, halk sağlığından ve ülkenin ulusal ekonomisinden duyarlı ve sorumlu olmanın gereği olarak, termal turizmin geliştirilmesinin topluma ve ülke ekonomisine katkılarını kavrayarak termal turizm tesislerinin nitelik ve niceliklerini arttırmışlardır. Termal su kaynaklarından yoksun veya yeteri ölçüde termal su kaynaklarına da sahip olmayan ülkeler, deniz suyundan yararlanarak telassoterapi merkezi adı verilen termal tedavi ve dinlenme üniteleri geliştirmişlerdir.

Ülkemizde 1977 yılı itibariyle 1.502.200 günübirlikçinin, 1.164.300 konaklayıcı küristin (termal tedavi gören) bulunduğu ve 1976 yılı itibariyle romatizmal hastalıklardan 20.930 kişinin hastanelerde yatarak tedavi gördüğü bilinmektedir (KAHRAMAN, 1978, s.72.)

Türkiye'de zengin ve bol şifalı su kaynaklarının varlığına karşın modern termal ve klimatik tesislerin sayısı oldukça azdır. Ülkemiz halkının yaylaya çıkma ve kaplıcalara gitme alışkanlığının geleneksellik kazandığı ve termal tesislerin yoğun taleple karşılaştığı düşünüldüğünde, yurdumuzun nitelikli termal tesis sayısı yönünden cılız kaldığı bir gerçektir.

YALOVA KAPLICALARI

Ülkemizde modern anlamda termal tesisler Yalova ve Gönen kaplıca merkezlerinde kurulmuştur. Bunların dışında, asgari nitelikli sayılabilecek küçük kapasiteli 10 kadar tesis vardır. Ne var ki, diğer kaplıca ve merkezlerimizdeki termal tesisler barakalardan ve sağlıksız yapı ünitelerinden oluşmakta; termal tedavi için gerekli fizyoterapi aletlerinden, diyet uygulaması ve anestezi hizmetlerinden yoksun bulunmaktadır.

Ulu Önder Atatürk'ün buyruklarıyla Cumhuriyet döneminde modern hale getirilen Yalova Kaplıcaları, ülkemizin en önemli termal istasyonlarının başında gelmektedir. "Yalova Kaplıcaları'nın sıcak suları, genellikle, banyo tarzında romatizmal sandromlar başta olmak üzere, hareket sisteminin ağırlı hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Yalova Kaplıcaları'nda beş kaynak bulunmakta ve bu kaynak suları sahip oldukları radyoaktif ve kimyasal özellikler gereği, romatizmal hastalıkların yanı sıra, yüksek tansiyon, kırık-çıkık, ağırlı kadın ve göz hastalıklarının tedavisinde de etkin olmaktadır.

Yalova Kaplıcaları çok eski zamanlardan beri tanınmakta ve işletilmektedir. Bitinya(*) Bölgesi'nde bulunan Yalova Kaplıcaları'nın ilk defa Hellenistik ve Roma devirlerinde kullanıldığı belirtilmektedir. Bizans İmparatoru Konstantin'in İstanbul'u başkent olarak tanınmasından sonra, Yalova Kaplıcaları İstanbul halkı tarafından ilgi görmüştür (MANSEL, 1936, s.5). Haçlı seferlerine katılan yazarlar, Yalova için Helenopolis adını kullanmakta ve Konstantin'in son yıllarda Yalova Kaplıcaları'ndaki sulara girdiğini ifade etmektedirler. Jüntinyen döneminde, Yalova Kaplıcaları'nın büyük bir imar faaliyetine sahne olduğu ve burada mevcut kilise ile hastanenin onarılmasından sonra saray ve hamamlar yaptırıldığı belgelenmektedir. Yazar Prokopius, Yalova'daki hamamların Bizanslılar tarafından dinlenme ve tedavi amacı ile kullanıldığını belirtmektedir. Bizans devri yazarlarının eserlerinde ise, Jüntinyen'in karısı Theodora'nın 525 yılında 4000 kişilik mahiyeti ile Yalova Kaplıcaları'na gittiği, yol üzerinde bulunan kilise, manastır ve darülacezelere büyük yardımlarda bulunduğu belirtilmektedir.

Altıncı asırdan itibaren bilim adamları, bu kaplıcaları, Pythia, Pythion, Pyhia, Therma, Pythion'daki Therma veya Pythia'daki kudret hamamları olarak isimlendirilmişlerdir.

Yalova, 726(1325) yılında Türklerin eline geçmiştir (KATİP ÇELEBİ 1146, s.90). Türkler, İstanbul'un fethine kadar bu yöreyi Bizans gemi ve askerlerinin taazurundan korumuşlardır.

Onyedinci asırda Evliya Çelebi, Yalova hakkında bilgiler vermiştir. Çelebi, ilkbaharda Gebze civarında içmelere gidildiğini ve üç gün bu sulardan içildiğini, perhiz edildiğini, daha sonra kayıklarla karşı tarafa yani Yalova'ya geçilerek sıcak sulara girildiğini ve tedavinin tamamlandığını yazmaktadır.

Ondokuzuncu asırda, yabancı gezginler Yalova Kaplıcaları'nı ziyaret etmişler ve bu yörenin tarihi hakkında incelemelerde bulunmuşlardır. Nitekim, Charles Texier, *La Turquie d'Asie, Geographie Administrative IV* simli yapıtında, Yalova Kaplıcaları sıcak sularının Fransa'daki Aix-Les-Brains Kaplıcaları sularına eşdeğer olduğunu, 1892 yılında İstanbul Tıbbiye Cemiyeti tarafından düzenlenen bir rapor üzerine, Abdülhamit devrinde Yalova'da hamam ve konut gibi sıhhi tesisatın meydana getirildiğini belirtmektedir. Ne var ki,

(*) Bitinya, Anadolu'nun kuzeybatı köşesi olup, kuzeyde Karadeniz, batıda Marmara Denizi, güneyde Sakarya Nehri tarafından sınırlanmıştır bölgedir.

en küçük seyahatin bile sıkı ve sürekli bir kontrol gerektirdiği Abdülhamit devrinde, Yalova Kaplıcaları, İstanbul halkı tarafından gerekli ilgiyi görmemiştir. Meşrutiyet döneminde de herhangi bir gelişme sağlanamadığı için buradaki yapılar tamamiyle harap olmuştur.

Ancak Cumhuriyet döneminde, Yalova Kaplıcaları. üntün termalizm niteliklerine uygun bir biçimde üst yapı ile donatılmıştır. Bu yörenin önemini yakından bilen **Ulu Önder Atatürk**'ün değerlendirmeleri ile kaplıcalar, 1929 yılından itibaren belli bir plân uygulaması sonucunda modern tesislere kavuşmuştur. Atatürk'ün değerlendirmeleri sonucunda, Yalova Kaplıcaları'nda kısa zamanda yıkıntıların yerini doğal güzellikler içerisinde modern termal yapılar almıştır. Kıyı bandındaki Yalova, İstanbul iline bağlı bir ilçe merkezi düzeyine çıkarılmış ve burası Gemlik'ten geçen yol ile Bursa'ya bağlanmıştır. Büyük Önder Atatürk'ün ilkelerini bizzat saptadığı Yalova imar plânının uygulanması konusunda Deniz Yolları ve daha sonra da Denizcilik Bankası'na görevler verilmiştir. Yetkili uzmanların sürekli denetimi altında gerçekleştirilen yatırımlar sonucunda, Yalova Kaplıcaları'nda, tarihi termal otelin yanı sıra Güney I, Güney II Otelleri ve Çınar Oteli kurularak yaklaşık 500 yatak kapasitesi yaratılmıştır.

Yalova kaplıca tesisleri 1979 yılına kadar Denizcilik Bankası tarafından işletilmiştir. Söz konusu tesisler, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı ve tüzel kişiliği bulunan "Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresi" tarafından 1979 yılında yapılan bir anlaşma ile T.C. Turizm Bankası A.Ş.'ne kiraya verilmiştir. Yalova kaplıca merkezinde halen 101 oda, 202 yataklı bir otel ile, yeme-içme ve banyo üniteleri bulunmakta olup, bu tesisler TURBAN Turizm A.Ş. tarafından çalıştırılmaktadır. Ancak, tesiste kür uygulama teknik cihazları ve kür dokto-

ru bulunmamaktadır.

Termal kaynakların halk sağlığı üzerindeki önemli yararlarını gözlemleyen Ulu Önder Atatürk'ün 1929 yılında Yalova Kaplıcaları'nı belli bir plân dahilinde imar ettirmesi, 1930 yılında şifalı su kaynaklarımızın analiz edilmesini talep etmiş olması, Atatürk'ün konuya verdiği önemi açıkça kanıtlamaktadır. Türkiye, gelişme yolunda bir ülke olmasına ve öncelikli sorunlarını çözüme sağlama durumunda bulunmasına rağmen, giderek termal turizm alanındaki yatırım ve işletmeciliklere de gereken önceliği sağlamakla karşı karşıya bulunmaktadır. Kamu tarafından gerçekleştirilecek termal turizm yatırım ve işletmeciliklerinde, kanımızca, sosyal yararı üstün olan gerçek anlamı, tam teşekküllü termal tedavi ve sağlık turizmi yatırımlarına ağırlık verilmelidir. Sağlığın korunması, eğlence ve spor aktivitelerine dayalı tıbbi açıdan ağırlığı olmayan termal ve iklimatik yatırımlar ise, ulusal kaynakların yeterliliği ölçüsünde ele alanmalıdır. Ulu Önder Atatürk'ün Yalova Kaplıcaları konusunda gösterdiği atılımın diğer önemli kaplıca kaynak merkezlerinde de sağlanmasının kuşkusuz ulusal sağlığa ve ulusal ekonomiye katkıları küçümsenemeyecek boyutlarda olacaktır.

KAYNAKÇA

- AVŞAROĞLU, Mustafa, *Türkiye Kaplıcaları ve İçmeleri* Matbaacılık T.A.Ş. Ankara, 1968.
- ÇELEBLİ, Katip, *Takvibüttevarih*, 1146, Hammer Devleti Osmaniyeye Tarihi, Türkçe Çevirisi, cilt I, 1329.
- CHARVAT, Joseph, Buhslov, Kocak, *L'Evaluation Economique du Traitement Thermal*, (FITEC) Uluslararası Termalizm ve Klimatizm Federasyonu Yayını, Prag, 1970.
- KAHRAMAN, Nüzhet, *Türkiye'de Sağlık Turizmi*, T.C. Turizm Bankası Yayını, Ankara, 1978.
- MANSEL, Mufid Arif, *Yalova ve Civarı*, İstanbul Müzeleri Yayını, Yayın No:XIII, İstanbul, 1936.
- FORTUNE, Felix, *Le Thermalisme*, Maloine SA. Yayını, Paris, 1975.